مەدام ریکامیێه لەدوو نیگاری هاوشێوەدا.. ئاکۆ عەبدوڵڵا

لەڕۆژگاری خۆیاندا ئافرەتانێك جگە لەوەی ناودارانە ژیاون، لەچوارچیوەی نیگاریشدا بەدرەوشاوەیی کێشراون. لەمێژووی هونەری شێوەکاریدا بەتایبەتی پێش دەرکەوتنی ئامێری فۆتۆگرافی چەندانی وەها دەبینرێن. یەکێك لەوانە (جان فرانسوا جولی ئادێلاید بێرنارد)، ناسراو بە (مەدام ریکامیێه 1777- 1849) یە. ناوبراو ئافرەتێکی جوان و سەرنجڕاکێش بوو. باوکی پزیشك بوو. لەئاهەنگێك کەوتە بەردیدەی (جاك ریکامیێه) و بووە مایەی سەرسامی و شەیدابوونی. ئەو پیاوە یەکێك بوو لەدەوڵەمەندە دیارەکانی کۆمەڵگەی پاریسی، کۆمەڵێك بانکی هەبوو. تەمەنیشی لەسەرەوەی تەمەنی باوکی جولی بوو. لەتەمەنی پانزدە ساڵی شووی پێکرد. دواتر بۆ کێشکردنی عەقڵ و هۆشی پیاوانی سیاسەتمەدار و هزرمەند و هونەرمەند و ئەدیب، جوانی و دڵڕفێنی و ژیری خۆی و سامانی هاوسەرەکەی بەکارهێنا. سالۆنێکی کردبۆوە کە ببووە مەکۆی گردبوونەوەی کەسایەتییە ناودارەکانی ئەو رۆژگارەی پاریس. ناپلیۆن بۆناپۆرت بەچیایەکی سەرکێش ناوی دەبرد، دواتریش لەبەر نانەوەی کێشە دژی شۆڕش و بارودۆخی ئەوسای وڵات، دووریخستەوە.

مەدام ریکامیێه حەزی دەکرد لەبەردەم نیگارکێشان بوەستێ و ئەوانیش بۆ کێشانی روخسار و پێگەکەی، سەرنجی وردی خۆیان بەکاربهێنن. ساڵی 1800 داوای لە (جاك دەیقد) کرد کە ناودارترین نیگارکێشی ئەوسای فەرەنسا بوو. ئەوە بوو لەتابلۆیەکدا بەرجەستەی کرد کە تێیدا دەبینرێت لەسەر قەنەفەیەکی نایاب راکشاوە و سەری بۆ دواوە سوڕاندووە و لەبینەر دەڕوانێ. جلێکی سپی درێژی پۆشیوە، لەشێوەی پۆشاکی خانمە شازادەکان کە دامێنەکەی بەسەر قەنەفەکە شۆڕبۆتەوە. قژیشی بەجۆرێك شانەکردووە و شریتێکی رەشیشی بەنێو چەوانی بەستووە وەك ئەوەی ئامادەیی پێوە دیاربێت. روخساریشی جۆرێك لەبەختیاری و هەوڵدانی دەربڕینی قسەی پێوە دیارە. بەگشتیش هیلە لاربووەکانی ناو دیمەنەکە بەرجەستەی هەست و ئەدگاری مێینەن.

بەر لەوەی ئەوکارە بەکۆتا بگەیەنێ، دەیقد لەلایەکی دیکەی ژوورەکە چاوی بەپۆرترێتێکی دیکەی مەدام ریکامیێه دەکەوێت کە (فرانسوا جیرارد) ی قوتابی خۆی کاری لەسەر دەکرد. ئەوسا دەیقد زۆر تووڕە دەبێ، چونکە بڕوای نەدەکرد خاتوون لەهەمان کاتدا لەبەردەم قوتابییەکی ئەو دابنیشێ، بۆیە و کەل و پەلەکانی کۆکردەوە و

لەکاغەزێك بۆی نووسی (خانمەکەم.. من دەزانم ئافرەتە جوانەکان زۆر سەرقاڵی جوانی و شەنگی خۆیانن، بەڵام پێویستە بزانی هونەرمەندانیش شانازی بەکار و کەرامەتی خۆیان دەکەن. عیزەتی نەفسیان هەیە، ئەگەر لەدەستی بدەن، هەموو شتێکیان لەدەستدەچێت. بۆیە رێگەم پێبدە لەو ئاستەدا بوەستم).

هەندێك دەڵێن ئەوەشی بۆ نوسیوە (وەها دابنێ یەك لەو کارانە تەواوکراوە). بەو جۆرە کارەکە زۆر وردەکاری مابوو دەستی لێهەڵگرت، بەتایبەتی بابەتەکانی رازاندنەوەی ژینگە و وردەکارییەکانی دیکەی تایبەت بەجوانکاری. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تابلۆیەکە وەك شاکارێکی جیهانی سەنگی خۆی هەیە. تەنانەت لەهەموو ئەو کارانەش ناودارترە کە بۆ ریکامیێە کێشراون.

ساڵی 1951 (ڕێنێ ماگریت) ی نیگارکێش بەڵهەمان ژینگەی کارەکەی دەیڤد تابلۆی (رونگە: مەدام ریکامێیە لەدەیڤدەوە) ی کێشا. لێرەدا نیگارکێش هاوشێوەی بەرهەمە سوریالییەکانی دیکە هەمان ناوەرۆك و بابەتی کۆکردۆتەوە بەڵام بەچەشە و ناونیشانی دیکە. لەشوێن خاتوونی ناوبراو تابوتێکی شێوە نامۆی لەسەر هەمان قەنەفە داناوە. بۆ لەیەکچوونی زیاتری نێوان هەردوو دیمەنیش پاشماوەی کراسە سپییە شۆڕبۆوەکەی خاتوو ریکامیێە لەژێر تابووتەکە بۆ سەر زەوییەکە درێژبۆتەوە. ئەو بەرهەمەمەش وەك کارێکی نوێی شێوەکاری پێگەی دیارە و دوای تێپەڕینی ئەو ماوە درێژە چیرۆکە کاریگەرەکەی کارەکەی پێشووی بەبیر بینەران هێناوەتەوە.

دەیڤد:

جاك لویس دەیڤد (1748- 1825) ی نیگارکێشی فەرەنسی بەیەك لەبلیمەتەکانی نیگار دادەنرێت. بەهۆی گەڕان بەدوای کەلەپووری کلاسیکی گریکی و رۆمانی کۆن و داڕێژتنەوەیان بەشێوەی نوێ، توانی قوتابخانەی کلاسیکی نوێ دابمەزرێنی. ئەوسا جاڕی ئەوەیدا دەستنیشانکردنی ساتی درامی و بەکارهێنانی لەناو تابلۆ، بنەمای سەرەکی کلاسیکی نوێیە. بەو کارەشی شۆڕشێکی گەورەی بەسەری ڕێڕەوی ڕۆکۆکۆ هەڵگیرساند. زیاد لەهەموو هونەرمەندێکی ئەو رەوتە نوێیەش، زیاتر هەوڵیدا هونەری رۆمانی زیندووبکاتەوە. زۆربەی تابلۆکانیشی کە بابەتی مێژوویی و ئەفسانەییان گرتۆتەخۆ، بارگاوین بەپەیامی جۆشدارانە و دروشم و ناوەرۆکی سیاسی و نیشتمانی. لەناو زۆربەشیاندا زیاتر لەڕەنگ، جەختی لەڕێسای ئەندازەیی و هێڵ دەکرد. هاوکات لەکێشانی پۆرترێتیش لێهاتوو بوو. بەدەر لەهونەر، لەکاتی

شۆڕشە مەزنەکەی وڵاتەکەی، زیاد لەهەموو نیگارکێشێکی دیکە، ڕۆڵی کارای گێڕا و مکوڕانەش بانگەوازی بۆ چاکسازی سیاسی رادیکالی و راماڵینی دەسەڵاتی ستەمکار دەکرد. لەسەردەمی ناپلیۆنیش بەتوندی جلەوی هونەری شێوەکاری وڵاتەکەی گرتبوو.

ماگریت:

ڕێنێ ماگریت 1898 -1967 ی بەلجیکی لەنیگارکێشە هەرە دیار و کاریگەرەکانی سەدەی رابردووە. لەهونەری شێوەکاری، بەرامبەر بەسەلڤادۆر دالی، بەجەمسەرەکەی دیکەی ڕێبازی سوریالی دادەنرێ. بەڵام سوریالییەتی ئەو لەهی سوریالییەکانی دیکە جیابوو. جۆرێك لەدەربڕینی نەست، یاخود دەربڕینی خەونەکان نەبوو. بەڵکو هەڵزنانەی هەستییانەی کەلوپەلە کێشراوەکان بوو. لەناو سوریالییەکانیشدا تاکە هونەرمەند بوو واقیعیانە وێنەی دەکێشا و شێوە و چەشەی وەهاشی بنیاد دەنا کە پێشتر نیگارکێشان بەلایدا نەچووبوون. ئەو ستایلێکی وەهای گرتبووەبەر کە بەمەبەستی گەیشتن بەبنیاتی کەش و هەوای سوریالییانە، هەموو هۆکارێکی لەخشتەبردنی چاوی بەکاردەهێنا. بەهۆی خەیاڵی قووڵیش توانی سەرچاوەیەکی هونەری وەهای بۆ بدۆزێتەوەی لەناویدا پێکهاتە هێماییە بێکۆتاییەکان دەستەبەر بکات. هەر بۆیە سوریالییەتیەکەی بەهەڵگری هزری و شاعیریەتی دادەنرێت. لەتابلۆکانیدا پەنجەرەی وەهای بۆ بینەر کردۆتەوە تاکو لەناویاندا بچێتە ناو لایەنە تاریکەکانی هۆش. واتا لەناویاندا ئەوانەی نیشانداوە کە ناکەونە بەر دیدە. لەکاتی دیارنەمانی هەستیش، ڕێگەیەکی وەها دەخەنە سەرپشت کە لەشێوە باو و زانراوەکان گەلێك دوورتر دەچن. زیاتریش بەو کارانە ناوبانگی دەرکرد کە لەناویاندا هەوڵیداوە توخمە ئاساییەکان لەڕێچکەی نائاسایی نزیك بکاتەوە تا واتای نوێ ببەخشن کە پێشتر نەزانرابوون. بەوەش هەم بینەر ناچار دەکات زۆر بەوردی لەناوەرۆکەکان بڕوانێ، هەمیش بۆ خۆی بووە نیشانەیەکی جیاواز لەمێژووی سوریالیدا.

ئاکۆ عەبدوڵڵا